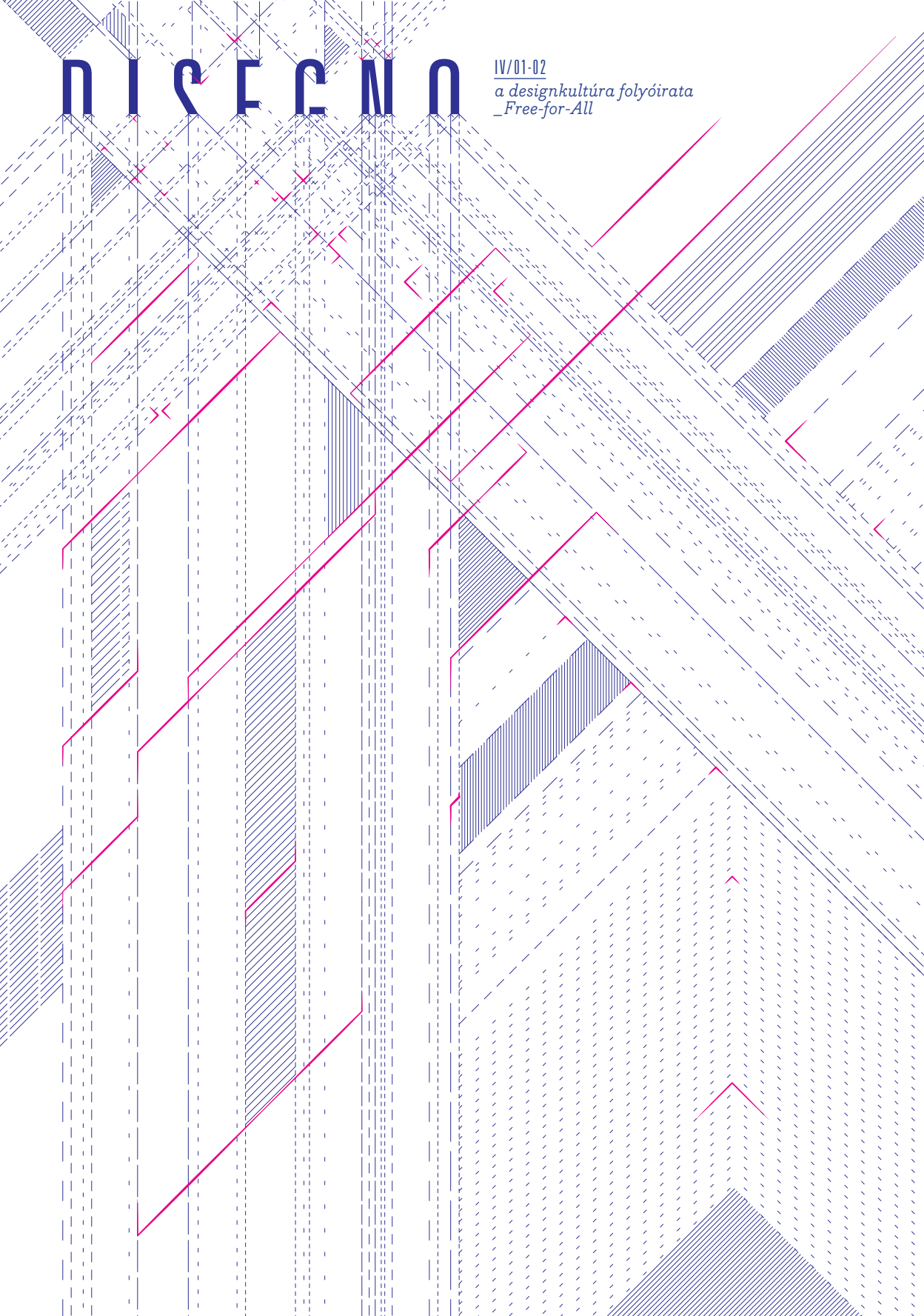

DISZCNO

IV/01-02

a designkultúra folyóirata
_Free-for-All

Disegno

A DESIGNKULTÚRA FOLYÓIRATA / JOURNAL OF DESIGN CULTURE

Szaklektorált, szabad hozzáférésű tudományos folyóirat. Kereskedelmi forgalomba nem hozható.
Double-blind peer-reviewed, open access scholarly journal. Not for commercial use.

A szerkesztőbizottság tagjai / Editorial Board

Victor Margolin, Professor Emeritus, University of Illinois
Jessica Hemmings, Professor of Crafts; Vice-Prefekt of Research, HDK, University of Gothenburg

Szerkesztők / Editors: Gyenge Zsolt, Horváth Olivér, Szentpéteri Márton

Alapító szerkesztő / Founding Editor: Fiáth Heni

Arculat / Design: Skrapits Borka (layout, borító / cover), Balázs Ildikó (tördelés / typesetting)

Lektor / Hungarian Reader: Bárdkai Júlia

Céltűzések / Aims and Scope

A Disegno alapító szerkesztőinek célja, hogy egy, a kreatív szakmai és tudományos világban meghatározó szerepet betöltő, szemeszterenként megjelenő, lektorált (ti. double-blind peer review) szabad folyóiratot (ti. free journal) hozzon létre a designkultúra nemzetközi rangú képviselőit és kritikai természetű analizisére. A designkultúra fogalmát tágra értjük: célunk a tervezett környezet, s a vele kapcsolatos praxisok és diskurzusok világának együttes vizsgálata. Ez a szemlélet túllép a művészet, a vizuális kultúra és a design világának megkülönböztetésén, s a kreativitáshoz kötődő témák összessége iránt fogékony. Poszt-diszciplináris szellemi vállalkozásunk a designkultúra minden potenciális szereplőjétől – gyakorló alkotóktól, teoretikusoktól, kritikusoktól, menedzserektől és oktatóktól – vár kritikai természetű tanulmányokat, esszéket és recenziókat. Amellett, hogy ily módon vitafórumot biztosítunk a designkultúrával törődő szerzők számára, különleges célunk, hogy a designkultúráról folyó beszéd létjogosultságát erősítsük a hazai tudományosságban, s így a témával kapcsolatos téves előítéletek és igen gyakran félrevezető beidegződések kritikáját nyújtsuk olvasóink számára.

Projektmenedzser / Project Manager: Wunderlich Péter

Kapcsolat / Contact

Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Elméleti Intézet, 1121 Budapest, Zugligeti út 9-25.
Szerkesztőség / Editorial Office: disegno@mome.hu

A Disegno ingyenesen elérhető online / Disegno is freely accessible online:
disegno.mome.hu

Felélős kiadó / Published by: Fülöp József

Kiadó / Publisher: Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, 1121 Budapest, Zugligeti út 9-25.

Nyomda / Printed by: Prime Rate Kft.

ISSN: 2064-7778

copyright©text and design 2019 Moholy-Nagy Művészeti Egyetem

Tartalom

szerkesztői előszó

006 *Vagy valami, vagy meggy valahová*

tanulmány

022 *Veres Bálint: Taktilis taktikák a kortárs kiállítási gyakorlatban*

038 *Lakner Antal: Utazás az ulmi hokedli körül. A HfG Ulm tárgyilagos tárgyai*

058 *Schneider Ákos: A futószalag gyermekei. A kiborg problematikája az emberközpontú design tükrében*

072 *Klaus Krippendorff: Designkutatás: oximoron?*

esszé

088 *Jessica Hemmings: Valós testi munka, materiális megértés és a szövő kéz bölcsessége*

096 *Hannah Carlson: Közöséges dolgok. James Fenimore Cooper mindent látó keszkenője*

110 *Tamás Dénes: Városdesign és identitás: a posztszocialista városok példája*

122 *Körös-völgyi Zoltán: Design Religion. A törődő design már művészet?*

134 *Tony Fry: Design a design után*

műhely

142 *Kovács Péter: Adalékok a hazai designkultúra-tudomány alakulástörténetéhez*

recenzió

150 *Szabó-Reznek Eszter: A szocializmus muzealizált tárgyai Bukarestben. A Román Giccs Múzeuma*

160 *Mészáros Zsolt: Divatgyakorlatok: a Modes pratiques első két számáról*

172 **szerzőinkről**

Adalékok a hazai designkultúra- tudomány alakulás- történetéhez

Kanonizálási kísérlet

Kovács Péter

https://doi.org/10.21096/diseigno_2019_1-2kp

„Egy bizonyos »elméleti« elmozdulás mégis erőt adhat a kultúra legkülönbözőbb termékeivel való foglalatosságnak, és talán a mai kultúra olyan jelenségeivel is kapcsolatba léphet, amelyek a humán tudomány számára most elérhetetlenek.”
(Gumbrecht 2010 [2004], 11)

Tanulmányom egy – a jelenkori művészettudományi diskurzusban egyre hangsúlyosabb – kulturális-értelmezői modell hazai tudománytörténetéhez nyújt adalékot. Egy kanonizálódott, erőteljesebb diszciplináris keretű kultúra-értelmezés esetében talán kisebb kihívás annak tudománytörténeti feltárása. Jelen írás azonban egy olyan diszciplína értelmzői attitűdjében artikulálódik, amely a nemzetközi diskurzusban is meglehetősen képlékeny keretekkel rendelkezik, itthon pedig csak a 2000-es évek végén kezdett kibontakozni. Ezen értelmzői keret a humántudományok designfordulataként írható le (Szentpéteri 2010), az új kultúratudományi diskurzus pedig designkultúra-tudomány elnevezéssel kanonizálódott. Céloom rámutatni arra, hogy – bár a terminológia mellőzésével – találunk olyan hazai forrást az 1980-as évek művészettudományi diskurzusában, amely igen sok hasonlóságot mutat azon teoretikus állásponttal, amelyet ma designkultúra-tudományként említünk. A tudománytörténet feltárása „gyökeresen átalakíthatja jelenlegi tudományfelfogásunkat” (Kuhn 2000 [1962], 15), nem csupán univerzálisan, hanem specifikusan is. Írásom tehát egy olyan kezdődő forráskutatói munkához kapcsolódik, amelynek célja, hogy adalékokat nyújtson a magyarországi designkultúra-tudomány geneziséhez és alakulástörténetéhez. Nem állítom, hogy a következőkben tárgyalt források kizárólagos beszéd- és szemléletmódot képviselnek, sokkal inkább – néhány példán keresztül – amellettt érvelek, hogy a tudományág egy

dekádra visszanyúló történetét követően sürgető egy olyan forráskutatói munka, amely feltárja a hazai előzményeket, és beilleszti azokat a 20-21. századi magyar tudománytörténetbe. Írásom, noha egyetlen művészetelméleti vitához kapcsolódik és mélyfúrás-jellegű, a forráskutatás és tudománytörténet jelentőségére is felhívja a figyelmet.

EGY FORMÁLÓDÓ PARADIGMA NYOMÁBAN

Annak érdekében, hogy hipotézisemet igazolni tudjam, szükség van arra, hogy röviden felvázoljam a humántudományok azon kulturális változásait, amelyek *képi fordulat*ként és később *designfordulat*ként kanonizálódtak. Amellett érvelek, hogy az 1980-as évek elején – Ernyey Gyula munkássága mellett – létezett olyan beszédmód, amely számos ponton hasonlóságot mutat a designkultúra-tudomány argumentációs modelljével, egy új forrásszöveg kanonizálását kívánom elvégezni tehát ezen tudományterületen belül.

Az 1990-es évek a kultúrakutatásban jelentős fordulatot hozott. A Rorty által az 1960-as évek végén regisztrált *lingvisztikai fordulat* – amely a nyelvi működés elsődlegességét hangsúlyozta – alapjaiban határozta meg a posztmodern elméleteket. (Hornyik 2002) A hangsúly azonban az ezredforduló közeledtével a nyelvről egyre inkább azon képi kultúrára került át, amely alapvetően formálta át az ember kultúrához fűződő viszonyát. Az 1990-es évek közepén W. J. T. Mitchell már *képi fordulatról* beszélt, megteremtve ezáltal a vizuáliskultúra-tudományok alapvetéseit. Tudománytörténeti szempontból igen lényeges Mitchell teoretikus meglátásainak elterjedése, amely paradigmaváltó tanulmányának magyar nyelvű publikálásával (Mitchell 1997 [1984]) gyors ütemben történt hazánkban is. Nem véletlen, hogy a 2000-es évek közepére a képi fordulat és az ehhez kapcsolódó vizuális- és mediáliskultúra-tudományok hangsúlyos szerepet kaptak nem csupán a teoretikus diskurzusban, hanem az egyetemeken kultúratudományi tanszékeiken is. A 2000-es évek közepétől kezdődően azonban egy új diszciplína kezd kibontakozni, amely a képek elsőségétől és a látás reduktív és hegemónikus létmódjától eltávolodva olyan értelmezői keret mellett argumentál, mely Scott Lash háromdimenziós (textuális, vizuális, taktilis) kultúrafelfogására alapozva a kultúratudomány designkulturális fordulatát regisztrálja (Julier 2014 [2006]). A Szentpéteri által *ikonográfiai redukció*ként definiált (Szentpéteri 2010, 19) feszültség tehát feloldódni látszik egy olyan tudásformában, amely – Victor Margolin szavaival: „olyan új tudáseggyüttessel gazdagította a világot, amely máskülönben nem léteznék” (Margolin 2013 [2002], idézi Szentpéteri 2014). Ha elfogadjuk Margolin érvelését, akkor egy új tudáseggyüttes létrejöttét kell feltételeznünk, amely alapjaiban változtatja meg ember és világ viszonyát, megbomlasztva a meglévő tudományos gyakorlatot (Kuhn 2000 [1962], 20). A designkultúra-tudomány gyökerei azonban az 1970-es évekre mennek vissza, ennek mentén kezdi monografikus munkáját Szentpéteri Márton Victor Papanek bizonyos értelemben

diskurzusalapító 1971-es művének említésével, amelyben Papanek a designt átfogó rendteremtő tevékenységként és antropológiai sajátosságként értelmezi, ebből következően *minden ember designer* (Papanek 1985; 1971). Noha Papanek nem használja a designkultúra kifejezést, szemléletmódja egyértelműen tükrözi a designkultúra-tudomány értelmezői gyakorlatát.

80-AS ÉVEK – „SZEXUÁLFORRADALOM”

Az 1980-tól kezdődő időszak nem csupán a hazai politikai, hanem a művészettudományos diskurzusban is jelentős változásokat hozott. A hivatalos állami kultúra hegemoniájának fellazulása, ezzel párhuzamosan pedig a szekularizáció felerősödése olyan közeget teremtett, amely meg-, illetve újrarájzolta a – Bourdieu által definiált – művészeti mezőt (Bourdieu 2013 [1982]). „A szocializmus kizárólagos társadalmi valóságának evidens determinációja volt eltűnőben, függetlenül attól, hogy osztotta-e valaki a rendszer filozófiai meggyőződését vagy sem.” (György 2014, 45) Ez a *fellazult talaj* tette lehetővé, hogy – az 1957-es Tavasz Tárlat bizonyos értelemben heterogén és befogadó koncepcióját követően – a Képzőművészeti Világhét alkalmából elméleti tanácskozást tartsanak *A művészet a változó világban* címmel. A Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége által megrendezett háromnapos rendezvény nyomtatott dokumentációja (Tímár 1980) jól példázza ezt a megváltozott légkört és egyúttal azokat a kérdésköröket, amelyekre már nem volt lehetséges – illetve nem volt kötelező – egyoldalú álláspontot megfogalmazni. Már a konferencia címe, mottója (*A művészet a változó világban*) is – noha kissé sejtelmesen – implikálja azt a változást, amely az egyes előadók referátumaiban világosan tetten érhető. Bár a megnyitóbeszédben Tamás Ervin több intézményi és párthatározatot is megemlít, amelyek eredményeket hoztak „hazánkban a vizuális kultúra fejlesztése érdekében”, arra is utal, hogy szükség volt egy olyan fórum létrehívására, amely „sokrétű összképet adhat a helyzetről”, hiszen „az a gyakorlat, amelyet élünk, nem feltétlenül az egyetlen lehetséges gyakorlat” (Tímár 1980, 8). Nem szükséges túlzottan a sorok között olvasni ahhoz, hogy észrevegyük azt a kettős pozíciót, amelyet már a megnyitóbeszéd is megkonstruál. Mint ahogy sokatmondó Beke László előadása is („Korszakhatár”), aki 1980-ban egy lezárult és megnyíló korszak kettősét fogalmazza meg: „1980-ban lezárult a magyar avantgarde művészet legújabb korszaka: *a művészet szexuálforradalma*. [...] [M]egvalósult a műfajok/médiumok felszabadítása, minek eredményeként egészséges promiszkuitás jött létre. 1980-ra elértük azt, hogy minden műfaj/médium minden műfajjal/médiummal közöskülhet. [...] Az előttünk álló új korszak alapvetően aszexuális jellegű; fő célkitűzése az *androgen karakterű mutáns* létrehozása” (Beke 1980, kiemelés tőlem). Beke reflexiója nem csupán a médiumkutatás számára rejt lényegi szempontokat, hanem egyúttal jelzi annak az új korszaknak a kezdetét is, amely a szerző állításával szemben nem

pusztán a magyar avantgárd egy korszakának lezárultát jelenti, hanem egyszersmind a hegemónikus művészeti és kulturális mező végét is. Mindezt azért tekintem lényegesnek, mert az alábbiakban ismertetett és értelmezett Vitányi Iván-szöveg designkultúra-tudományba való kanonizálási kísérletének hátterét is jól megvilágítja. Úgy vélem, Vitányi megállapításai nem jelezhetnék ilyen mértékben egy diskurzus megváltozását, ha az előbbieken argumentált korszakváltozás nem következett volna be.

A „LÁTHATÓ VILÁG ESZTÉTIKAI KULTÚRÁJA” – ÚJRAOLVASÁS

Az előzőekben igazoltam, hogy a designkultúra-tudomány megjelenése, szemléletmódja és terminológiája jelentős mértékben átformálta a világ jelenségeiről és az ember világban való létéről és tapasztalat-együtteséről való diskurzust. Az alábbiakban arra teszek kísérletet, hogy *A művészet a változó világban* címmel 1980-ban megrendezett szimpózium egy előadását ebbe a kontextusba helyezzem. Nem azt állítom, hogy designkultúra-tudomány létezett az 1980-as évek elején, hanem sokkal inkább amellett érvelek, hogy az értelmezett szöveg – Vitányi Iván „Vizuális közízlés, közművelődés” című előadása – a vizuális kultúra fogalmának olyan olvasatát nyújtja, amely sokkal közelebb áll a designkultúra-tudomány argumentációjához, mint a vizuáliskultúra-tudomány értelmezői horizontjához. Vitányi előadásának lényegi része a vizuális kultúra tisztázása. Noha a *képi fordulat* előtt vagyunk a kultúratudományban, sokatmondó az a definíciós kísérlet, amelyet Vitányi elvégez.

„Ingoványosabb talajra jutunk, amikor vizuális kultúráról kezdünk el beszélni. [...] Az utóbbi időben nagy erőfeszítéseket tettünk, hogy kialakítsuk a kultúra szélesebb fogalmát, mely magában foglalja az ember által humanizált világ objektivációihoz és a velük kapcsolatos tevékenységekhez való viszony teljességét. Az így felfogott kultúra ágazata az anyagi kultúra, a szociális-érintkezésbeli kultúra, a szellemi kultúra. [...] A vizuális kultúrához tartoznak így a házak, eszközök, gépek, általában a tárgyak csakúgy, mint – testi megjelenésükben – az emberek. [...] A tárgyak, gépek nem csupán azokkal a tulajdonságaikkal tartoznak a kultúrához, amit a vizuális kultúrában számonkérünk tőlük, hanem másokkal is, hogy pl. lakni lehet bennük, dolgozni lehet velük, vagy (az emberi testről szólván) szeretni lehet őket. [...] [M]ost már realisan elemezhetjük a képzőművészeti kultúra és a tárgyi kultúra esztétikumának egymáshoz való viszonyát. Együtt alkotják a látható világ esztétikai kultúráját, olyan közbeeső területekkel, mint az iparművészet, a dizájn, általában a tárgyformáló művészetek, valamint a könyv, a dia, a díszlet, a jelmez, még tovább a film, a televízió.” (Vitányi 1980, kiemelés tőlem)

¹„[C]ulture is not a state, expressed in an ideology or a body of doctrines. Rather, it is an activity” (Buchanan 2010 [1988], 16).

Vitányi szövegéhez kapcsolódva az alábbi állítások mellett fogok érvelni:

1. A szerző a vizuális kultúra terminusát oly mértékben tágítja ki, illetve kapcsolja hozzá a performatív mozzanatokot, hogy azok ily módon szoros rokonságot mutatnak a designkultúra-tudomány fogalmi keretével.
2. A hétköznapiság esztétikai vonatkozásainak hangsúlyozásával Vitányi kilép abból az 1960-as években formálódó diskurzusból, amely a populáris-kultúra-tudomány névvel fémjelezhető (Gans 1998 [1974]), és több szálon párhuzamot mutat a designkultúra-tudományhoz kapcsolódó hétköznapiság esztétikákkal (Saito 2007).
3. Ezen jellegzetességek fényében Vitányi írása (előadása) beleilleszkedik abba a tudományos diskurzusba, amelyet a jelenkori tudománytörténet designkultúra-tudomány(ok)ként tart számon.

Annak érdekében, hogy Vitányi vizuális kultúrával kapcsolatos megállapításait, definícióit kísérletet kontextualizálhassuk, vizsgáljuk meg elsőként azon összetevőket, amelyek W. J. T. Michell mértékadó tanulmányában megfogalmazódnak ennek kapcsán.

„Sokkal inkább a kép posztlingvisztikai, posztsemiotikai újrafel-fedezéséről van szó, amelynek során a vizualitás, az apparátus, a diskurzus, a test és a figuralitás komplex összjátékként tekintünk a képre. Ez annak felismerésével jár együtt, hogy a nézőség (a látás, a tekintet, a pillantás, a vizuális élvezet, a felügyelet és a megfigyelés praktikái) legalább olyan mély problémát jelentenek, mint az olvasás (kislabilizálás, dekódolás, értelmezés) különféle formái, és a vizuális tapasztalat vagy a »vizuális műveltség« nem írható le maradéktalanul textuális modellekkel.” (Mitchell 2007 [1992])

Mitchell megállapításai jól tükrözik azt a vizuális-kultúra-tudományi nézőpontot, amely a tekintet diskurzív sajátosságainak felfejtésében képes önmagát megfogalmazni, és túllép a textuális modelleken. Vitányi azonban – olvasatom szerint – idézett írásában túllép ezen megközelítésen, és a látható világ esztétikai kultúrája kapcsán sokkal inkább annak performatív jellegére helyezi a hangsúlyt. Amikor a házak esetében a lakozás mozzanatáról, a tárgyi kultúra tekintetében a használatról, az emberi test viszonylatában pedig a szeretet cselekedetéről beszél, ezekben a képszerűségénél hangsúlyosabb módon fogalmazódnak meg a Szentpéteri által is idézett papaneki értelem-teli rend megteremtésére irányuló mozzanatok, tettek, cselekedetek, emellett a Julier által is említett térbeliség aspektusa is tetten érhető (Julier 2014, 20). A kultúra újragondolása párhuzamot mutat Buchanan megállapításával is, aki a kultúrát aktivitásként gondolja el¹ (Buchanan 2010 [1988], 16), ami számomra azért is lényeges aspektus, mivel a megközelítés a kultúra performatív sajátosságaira hívja fel a figyelmet. Mindezen elemek nem a kétdimenziós síkban mozognak tehát, hanem architektonikussá válnak, maguk mögött hagyva a

kötött reprezentációk terét. Téves lenne így azt állítani, hogy Vitányi a vizsgált jelenségekben csupán a kultúra reprezentációit regisztrálja, sokkal inkább kulturális produktumokként tekint rájuk, e látásmód pedig jobban értelmezhető a designkultúra-tudomány diskurzusán belül (Szentpéteri 2010, 39-40).

Vitányi írása azonban – olvasatomban – nem csupán azért jelentős, mert egy jelenkori tudományos modell alapvonalait vetíti előre, hanem azért is, mert esztétikai látásmódjában túllép a populáris-kultúra-kutatás elit és népszerű kultúra dichotomikus megközelítésén. A tárgyformáló művészetek kapcsán ugyanis a szerző kritikával illeti a képzőművész és az amatőr tipologizálhatóságát és szembeállíthatóságát. Érvelésében azt bizonyítja, hogy a felmérések szerint a társadalom 2%-ára jellemző művészeti tevékenység valójában kiterjeszhető a lakosság körében elterjedt *barkácsolás* és *kézimunkázás* területeire, amelyek ugyanúgy beilleszthetők az esztétikai diskurzusba, így módon már a népesség 35-40%-át érintve. Ezen megállapításhoz kapcsolódva ráadásul Vitányi *tevékenységekről* (kiemelések az eredetiben) beszél, amelyeket az előzőekben rögzítettekhez kapcsolódva igen nagy kihívás lenne újfent a tekintet hegemónikus rendszerében értelmeznünk. Mi más lenne a barkácsolás, a kézimunkázás, ha nem a káoszról a rend irányába haladó rendteremtő mozzanat? Olyan tett, cselekedet, amelynek célja valamiféle termék előállítás, illetve eközben ezen folyamat értelmezése. Ha tehát elfogadjuk az előbb említetteket, akkor – a margolini kategorizáció mentén – felfedezhetjük a designpraxis és a designtermékek összetevőit a designkultúrán belül (Margolin 2014 [2002], 55). Vitányi mindezeket egy komplex rendszerbe illeszti be, és nem hangsúlyozza a populáris-kultúra-tudomány magas- és népszerű kultúra kettősére épülő szembeállítását. De nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt sem, hogy a szerző a barkácsolás tevékenysége kapcsán annak esztétikai igényéről beszél. A lakosság számottevő részének ezen tevékenységek ugyanis a hétköznapiág diskurzusában helyezkednek el mint más ház körüli teendők. Csakhogy – és ezt a hétköznapi esztétikák jól argumentálják – az esztétikai mozzanat ugyanúgy felismerhető bennük, mint ahogy Saito érvrendszerében a szoba kitararítása, egy folt ruháról történő eltávolítása, vagy épp a fűnyírás is elhelyezhető egy esztétikai diskurzusban. (Saito 2007, 6-7) Vitányi írása tehát érzékenyen reflektál mind a hétköznapiág mozzanataira, mind ezek esztétikai vonatkozásaira, miközben mindezt a performancia vonatkozásában tekinti főképp jelentősnek.

Nem azt kívánom állítani, hogy Vitányi Iván designkultúra-tudományt művel. Azt azonban igen, hogy szemléletmódjában – a jelen felelő visszaolvasva írását – jól látható módon köszönnek vissza mindazon jellegzetességek, fogalmak, elméleti keretek, amelyeket a designkultúra-tudomány sajátjaként ismerünk. A szerző tehát – olvasatomban – túllép a vizuális-kultúra-tudomány képi hegemoniáján, és sokkal inkább gondolkodik egy performativitásra és – a szó tág értelmében – design-

tevékenységre épülő rendszerben. Ezt azért is tekintem lényegesnek, mert ezáltal Vitányi írása fontos adalékként, forrásként szolgálhat a hazánkban is egyre inkább formálódó és kanonizálódó designkultúra-tudomány számára. Az újraolvasás természetesen nem csak ezen szöveg esetében lehet termékeny, hanem felhívja arra is a figyelmet, hogy a designkultúra-tudomány olyan fogalmi-definíciós keretet hozott létre a posztdiszciplináris kultúrakutatásban, melynek segítségével terminológiai megnevezhetővé, lefedhetővé válnak a korábbiakban is rögzített jelenségek, gyakorlatok. A tanulmány arra is felhívja a figyelmet, hogy a designkultúra-tudomány hazai alakulástörténete szempontjából elengedhetetlen lenne egy olyan forráskutatás, amely feltárja a tudományterület előzményeit, ezáltal rámutat a 20-21. századi magyar kultúrakutatás alakulástörténetének ezen mozzanatára, aspektusaira.

IRODALOM

- Beke László. 1980. „Korszakhatár.” In *A művészet a változó világban*, szerkesztette Tímár Árpád, 38–40. Budapest: Magyar Képző- és Iparművészet Szövetsége. Kézirat.
- Bourdieu, Pierre. 2013 [1982]. *A művészet szabályai. Az irodalmi mező genezise és struktúrája*. Budapest: Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola.
- Buchanan, Richard. 2010 [1988]. „Branzi’s dilemma: design in contemporary culture.” In *The Designed World*, szerkesztette Richard Buchanan, Dennis Doordan és Victor Margolin, 3–20. Oxford: Berg.
- Gans, Herbert J. 1998 [1974]. „Népszerű kultúra és magaskultúra.” In *A kultúra szociológiája*, szerkesztette Wessely Anna, 114–149. Budapest: Osiris.
- Gumbrecht, Hans Ulrich. 2010 [2004]. *A jelenlét előállítására*. Budapest: Ráció.
- György Péter. 2014. *A hatalom képzelete. Állami kultúra és művészet 1957 és 1980 között*. Budapest: Magvető.
- Julier, Guy. 2014 [2006]. „A vizuális kultúrától a designkultúráig.” *Disegno* 1-2: 14–28.
- Hornyik Sándor. 2002. „A képi fordulatról.” *Exindex*, megtekintve 2017. október 28-án. <http://exindex.hu/print.php?page=3&id=417>.
- Kuhn, Thomas S. 2000 [1962]. *A tudományos forradalmak szerkezete*. Budapest: Osiris.
- Margolin, Victor. 2014 [2002]. *A designtanulmányok összetett feladata*. *Disegno*. 1-2: 46–61.
- Mitchell, W. J. T. 1997 [1984]. „Mi a kép?” In *Kép, fenomen, valóság*, szerkesztette Bacsó Béla, 338–369. Budapest: Kijárat.
- Mitchell, W. J. T. 2007 [1992]. „A képi fordulat.” *Balkon* 11-12: 2–6.
- Papanek, Victor. 1985. *Design for the Real World*. 2nd edition. Chicago: Chicago Review Press.
- Saito, Yuriko. 2007. *Everyday Aesthetics*. New York: Oxford University Press.
- Szentpéteri Márton. 2010. *Design és kultúra. Befogadó designkultúra*. Építészfórum. Megtekintve 2018 január 30-án. http://epiteszforum.hu/files/Design_es_kultura_Szentpeteri_2010.pdf
- Szentpéteri Márton. 2014. „A dizájn-kultúra csinosodása.” *Korunk* 2: 8–20.
- Tímár Árpád, szerk. 1980. *A művészet a változó világban*. Budapest: Magyar Képző- és Iparművészet Szövetsége. Kézirat.
- Vitányi Iván. 1980. „Vizuális közízlés, közművelődés.” In *A művészet a változó világban*, szerkesztette Tímár Árpád, 9–12. Budapest: Magyar Képző- és Iparművészet Szövetsége. Kézirat.